

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУЗИЧНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються питання удосконалення підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності шляхом застосування у методиці навчання прийомів евристичної діяльності, доводяться актуальність та ефективність застосування евристичного метода навчання, який проявляє себе в підвищенні рівня підготовленості студентів педагогічних вузів до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

The article dwells upon problems of improvement of training future music teachers for the methodological supply to professional's activity trough application of the heuristic methods in teaching. The article proves actuality and efficiency of the latter, which is manifested though the increase of the level to the methodological supply professional activities.

В умовах розвинутого суспільства, коли досягнення науки стають безпосередньою виробничою силою, пропаганда та упровадження у виробництво нових технічних знань, передового досвіду, покращення педагогічної підготовки та ділової кваліфікації фахівців стають фактором підвищення ефективності виробництва та якості роботи, принципово змінюються уявлення щодо мети, способів та засобів здійснення педагогічної діяльності.

Нова парадигма освіти, яка формується сьогодні в педагогічній науці потребує створення нових психологічних та педагогічних умов, які б сприяли самостійному пошуку та свободі різних способів методичного забезпечення музично-професійної діяльності у підготовці майбутніх фахівців.

Кардинальні перетворювання в культурній і соціально-економічній позиції держави, які привели до затвердження нових цінностей у вихованні, настійливо потребують підготовки нової генерації вчителів. Головна мета їх професійної діяльності – виховання власних учнів як активних діячів – суб'єктів перетворювання оточуючого світу, суспільства та самих себе. Досягнення цієї мети буде неможливо, якщо ми скористаємось допомогою простої трансляції новим поколінням культурного досвіду, накопиченого людством. Сучасному вчителю необхідно гнучко та оперативно реагувати на попити суспільства і самого учня, розуміти і вміти практично будувати різноманітні освітні (розвиваючі та навчаючі) ситуації, будувати оригінальні, адекватні цим ситуаціям засоби педагогічної діяльності.

Як наслідок, у теорії та практиці вищої освіти поступово відбувається змінювання освітньої системи, у центрі уваги якої постає перебудова учбово-виховательського процесу у вищих учбових закладах як на рівні змісту, так і на рівні організаційних форм. Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної діяльності все більш стає особистісно орієнтовною, відбудованою на принципах самоорганізації, саморегуляції, самовиховання та самовдосконалення.

Слід зазначити, що дослідники звертали свою увагу на підготовку вчителів природно-наукових та гуманітарних дисциплін. Значно менше уваги приділяється підготовці до професійної діяльності вчителів естетичного циклу, зокрема вчителям музики.

Звертаючись у своєму дослідженні до проблеми: “Методика застосування прийомів евристичної діяльності в фортепіанному навчанні майбутніх учителів музики” ми виходили з того, що музична культура і музична діяльність є органічною часткою духовної культури людства. В неї, як у частці духовної культури, відображені усі загальні та специфічні риси естетичного та творчого опанування людиною оточуючого світу. Поза музичною культурою, музичною творчістю не може скластися цілісний погляд на можливості людини, його творчість і на світ у цілому.

Якщо розглядати музично-професійну діяльність, як розвиток духовності суспільства, яке сприяє формуванню відповідальності за власне професійне майбутнє, то методика застосування прийомів евристичної діяльності у фортепіанному навчанні майбутніх учителів музики набуває актуального значення. Ця методика передбачає здобуття майбутнім учителем музики знань та практичного досвіду, навичок і вмінь обирати і застосовувати потрібні методи, прийоми і засоби удосконалення в процесі музичного навчання учнів. Враховуючи, що головний недолік, який сьогодні спостерігається у музично-професійній діяльності вчителя музики – це відсутність вміння варіювати форми і методи своєї професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові педагогічно доцільні і ефективні способи взаємодії вчителів і учнів на уроці музики, відповідно різних видів музичної діяльності і недостатність уваги до проблеми залучення майбутніх учителів музики до евристичної діяльності і обумовили вибір теми наукового дослідження.

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити методику застосування прийомів евристичної діяльності в фортепіанному навчанні майбутніх учителів музики.

В основу концепції дослідження покладено ідею самопізнання і самовдосконалення майбутнього вчителя музики на етапах його професійного становлення, власного професійного саморозвитку, який досягається творчою самореалізацією.

Дослідження проводилося у три етапи. На першому етапі вивчалися теоретичні й практичні аспекти проблеми з метою конкретизації об'єкту і предмета дослідження. Результатом цього стала:

- розробка теоретичної бази дослідження;
- опис структурно-нормативної моделі формування методичного компонента професійної діяльності вчителя музики;
- обґрунтування педагогічних умов використання евристичних прийомів як методичний компонент у підготовці майбутніх учителів музики до методичного забезпечення професійної діяльності.

Другий етап дослідження був присвячений створенню і апробації методики констатуючого та формуючого експериментів, вивчалась достатність визначених педагогічних умов задля підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

На третьому етапі аналізувались та узагальнювались результати формуючого експерименту, апробувались практичні рекомендації, формулювались висновки.

Основний масив випробуваних склали студенти музично-педагогічного факультету Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського і вчителі музики загальноосвітніх шкіл м. Одеси, Одеської області, м. Іллічівська, м. Південного. Загальна кількість випробуваних складала 228 осіб.

У формувальному педагогічному експерименті приймало участь 100 студентів II і III курсів музично-педагогічного факультету Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського м. Одеси.

Питання побудови професійної діяльності вчителя, визначення її обов'язкових складових стало наріжним каменем не тільки теорії, але й практики вищої педагогічної освіти.

Одним із перших до розв'язання цього питання звернувся Ф.М. Гоноболін. На його думку, структуру професійної діяльності слід доцільно визначати за переліком здібностей, що забезпечують успішність діяльності вчителя. Виходячи із спостережень за діями вчителів різних спеціальностей, Ф.М. Гоноболін одним із перших визначив структуру і якісні характеристики професійної діяльності педагога. В основі цієї структури він розглядає педагогічні здібності як умову і запоруку вдалого здійснення педагогічної діяльності. (2)

Наступний значний крок у розробці структури професійної діяльності вчителя пов'язан із дослідженням Н.В. Кузьміної. У зв'язку з цим Н.В. Кузьміна виділяє: 1) конструктивну функцію, як здібність відбирати і будувати учбовий матеріал відповідно з

можливостями учнів, 2) організаційну функцію, як здібність залучення учнів до різних видів занять, 3) комунікативну функцію, яка реалізується в здібності вірно установлювати взаємовідношення з учнями, 4) гностичну функцію, як здібність досліджувати загальний процес навчання та результати суспільної діяльності. (3)

Ю.Н. Кулюткін аналізує проблему взаємовпливу теоретичних знань (понять, категорій) та педагогічного досвіду вчителя в ході формування його практичного інтелекту і творчого потенціалу. Єдність професійного та особистісного розвитку викладача розглядається автором як необхідна умова становлення творчо-думаючої особистості викладача, здібного організувати успішну спільну та індивідуальну діяльність студента. (4)

Узагальнюючи результати багатьох досліджень О.О. Абдуліна дійшла висновку, що визначення структури професійної діяльності здійснювалось на підставі аналізу систем типових практичних завдань, виконання яких потребує від учителя професійних дій. На засадах такого підходу авторка визначає дії вчителя з урахуванням можливостей учнів, а саме: планування навчально-виховної роботи, організація навчального процесу, який впливає на творчо-пізнавальну діяльність учнів, узагальнення власного педагогічного досвіду та досвіду інших учнів. (1)

Необхідність удосконалення спеціальної підготовки вчителів музики обумовлюється великим зростанням ролі естетичного виховання в формуванні гармонійно розвинутої особистості.

Таким чином, аналіз стану проблеми підготовки педагога-музиканта до методичного забезпечення музично-професійної діяльності у теорії та практиці професійної освіти, і зокрема музично-педагогічної, у теперішній час є дуже актуальним як із потреб соціальної практики, так і з потреб наукового осмислення та обґрунтування стану музичної педагогіки.

У контексті цієї проблеми до цього часу не проводилися спеціальні дослідження, присвячені проблемі впровадження методики застосування прийомів евристичної діяльності в фортепіанному навчанні.

Ми розуміємо сутність поняття “методичне забезпечення” музично-професійної діяльності, як сукупність понять та уявлень про музично-педагогічну діяльність, як систему знань щодо особливості фахівців на певних етапах їх професійної підготовки, як розвиток методів та прийомів у ході методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

Завдяки методичному забезпеченню професійної діяльності, розвитку та якісним змінам можуть піддаватися і мета, і засоби, і способи здійснення професійної діяльності, при цьому методичне забезпечення виступає як удосконалення технології професійної діяльності.

Головний зміст методичного забезпечення полягає у тому, що воно є приводом до роздумів та міркувань викладача у напрямку пошуку більш продуктивних засобів здійснення своєї професійної діяльності в навчально-вихователському процесі.

Необхідною часткою методичного забезпечення музично-професійної діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів музики постає методичний компонент, який дає змогу використати евристичні прийоми, завдання яких полягає в розширенні та збагаченні у студентів художньо-музичної компетентності, розвитку їх творчої самореалізації, соціальної активності.

Задля удосконалення підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності розроблено структурно-нормативну модель формування методичного компонента, яка сприяє ефективності методичного забезпечення музично-професійної діяльності, в якій основними складовими були визначені: педагогічні умови та фази методичної діяльності: орієнтовна, моделююча, рефлексивна, на яких використовувались спеціальні евристичні прийоми (див. рис. 1).

Педагогічні умови, які застосовані в структурно-нормативній моделі, виступають як необхідні обставини, які орієнтовані на досягнення ефективності в підготовці майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

Застосовуючи фази методичної діяльності, ми виходили з можливості абстрагованого виокремлення, використання спеціальних евристичних прийомів у цілісному процесі підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

Застосування методичного компонента засобом евристичних прийомів при підготовці майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності було зорієнтовано на втілення набутого досвіду студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних вузів, на виявлення активізації музично-пізнавальних задач та розв'язання визначених проблемних педагогічних ситуацій. Перед студентами ставилися задачі, які вимагали творчого застосування набутих знань.

Щоб знайти вихід із великого кола проблем, пов'язаних із підготовкою майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності, необхідно внести зміни, в першу чергу, в стратегію виховної парадигми. Таким чином, виявлені в процесі констатувального експерименту недоліки у підготовці майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності зумовили необхідність проведення формувального експерименту, програма якого передбачала би здійснення цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності з використанням евристичних прийомів у процесі навчання.

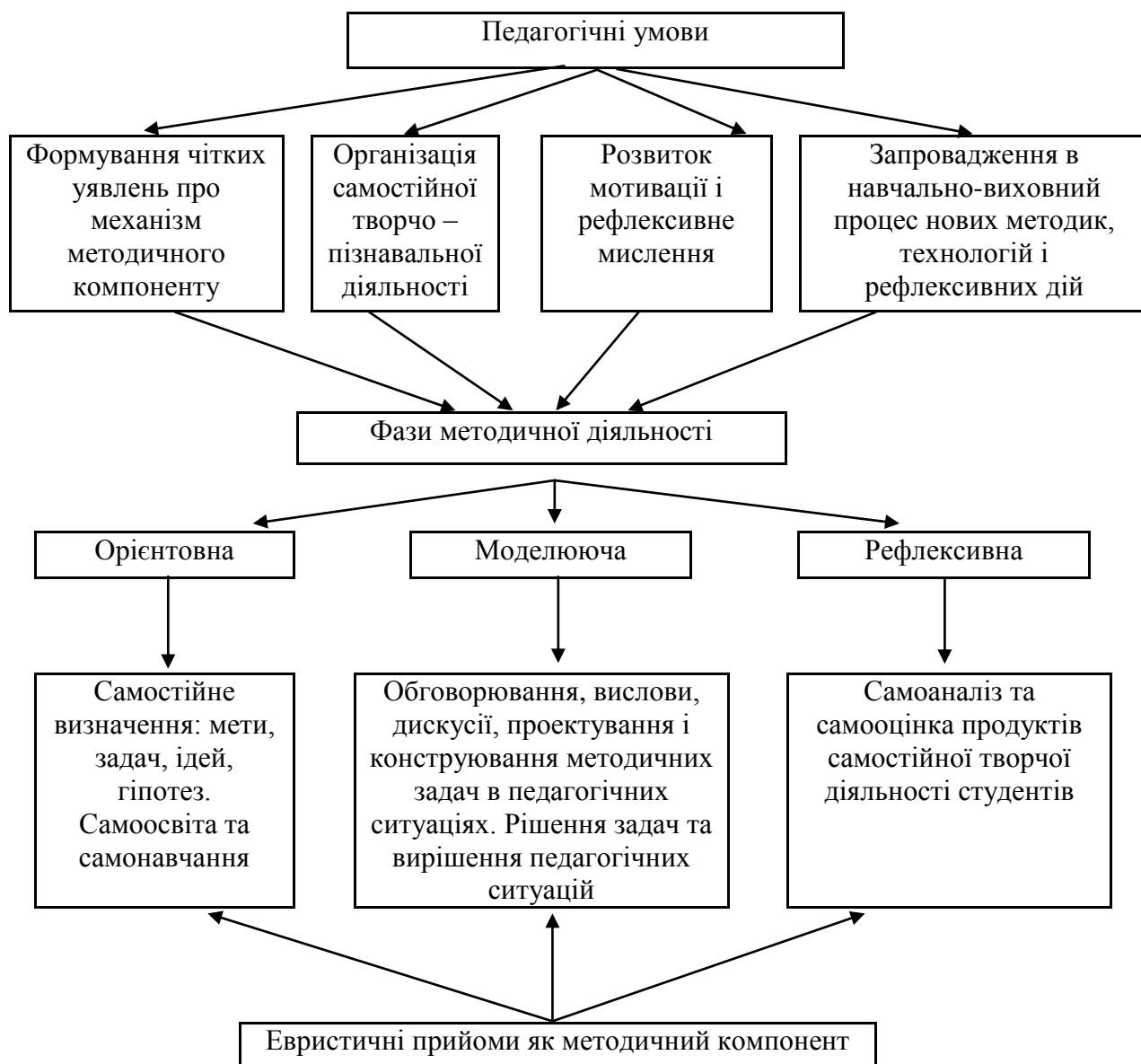

Рис. 1. Структурно-нормативна модель формування методичного компонента.

У своєму дослідженні за основу ми прийняли навчання за евристичним типом запропоноване А.В. Хуторським:

- учень розробляє та створює власний зміст освіти;
- самостійно ставить мету і задачі дослідження;
- використовує свободу дій, які розглядаються як умови його творчості.

Експериментальна робота проводилася в три етапи:

- інформаційно-перцептивний;
- конструктивно-моделюючий;
- суб'єктивно-мотиваційний (5).

Мета першого етапу формувального експерименту полягала в систематизації та поглибленні знань студентів при впровадженні методики застосування евристичних прийомів у підготовці їх до методичного забезпечення музично-професійної діяльності. Після інформаційного повідомлення педагогом теми уроку, педагог проявляє інтерес у студентів з розбору музичного твору, а саме:

- музичних знань, котрі включають особливості музичної мови, інтонації, виразність засобів, напрямків та стилів, видів та жанрів;
- специфічних знань, які включають засоби музичної виразності: мелодію, акомпанемент, розмір, ритм, темп, динаміку, регістр та інші.

Використовувалися обговорювання, висловлювання студентів.

На другому етапі проводилися проблемні дискусії, конструювання власних цілей, способів та прийомів освітнього процесу, самостійна пошукова діяльність вдалих висловів, розгляд проблемних та дискусійних запитань як метод ретроспективного самоаналізу.

На третьому етапі виникла необхідність використання самостійних робіт – індивідуальних проектів студентів у яких виявилось: позитивне ставлення до професії вчителя музики, розвиток вмінь, навичок, спрямованих на самореалізацію професійної стратегії майбутнього вчителя музики, активізація потреб в удосконаленні процесу підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

Спеціально розробленою програмою було визначено зміст кожного уроку згідно із принципами наочності, посильності, спадковості і т.ін. Крім того, в неї було зазначено орієнтовний перелік музичних творів, вивчення яких, на наш погляд, найбільш ефективно впливає на підготовку майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

Програма кожного заняття будувалася згідно дидактичного принципу – від простого до складного, і за своїм змістом, включала матеріал, який може бути представлено:

- творами української національної музики;
- творами російської музики;
- творами зарубіжної музики.

Провідним моментом проведення уроку було моделювання висловів студентів. За допомогою групового обговорювання встановлювалися необхідні зв'язки обґрунтування індивідуальних проектів, вирішення педагогічних проблемних ситуацій, що сприяло самовизначенню студентів стосовно їх відношення до вивчаємого матеріалу.

Сам зміст наштовхуючих запитань викладача збуджував студентів до самостійності, до організації пошуку педагогічних стратегій навчання і виховання.

Використання евристичних прийомів як методичного компонента в підготовці майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності передбачає нову форму формування загальних здібностей людини:

- а) як засіб формування системи наукових знань;
- б) як формування основних і конкретних механізмів саморозвитку.

Важливішою умовою підвищення ефективності засвоєння студентами музичних знань, стало включення їх до свідомої, цілеспрямованої професійно-педагогічної діяльності,

яка забезпечувала б послідовне засвоєння, розширення та поглиблення необхідних майбутньому вчителів музики знань, умінь.

На заключному етапі перед студентами стояла задача визначення мети подальшої роботи. Студенти повинні були проаналізувати послідовність дій, виділити технічні та художні труднощі, знайти раціональні шляхи вирішення методичних задач у складених проблемних педагогічних ситуаціях. На прикладі таких занять відпрацьовувалась методика всього комплексу вивчаємих музичних творів.

Поетапний розгляд музичних творів переслідував мету реалізувати в кожному студенті закладений в ньому творчий потенціал. Необхідно зазначити, що при поетапному розборі музичних творів у студентів зформувалися навички розподілу уваги з таких напрямків:

- уміння виділити головне;
- уміння зосередити увагу на певних діях;
- уміння шукати раціональні шляхи вирішення проблем;
- уміння вносити потрібні корективи;
- уміння аналізувати, порівнювати на певних етапах діяльності.

При проведенні групового заняття з майбутніми вчителями музики, де педагог задає тільки настановчі запитання, а студенти висловлюються, обговорюють, дискутують, створюють проблемні педагогічні ситуації і знаходять вірне рішення їх. Така форма організації занять дозволила створити модель ділової гри – проведення уроку з елементами імітації проблемних педагогічних ситуацій.

Про ступінь рівня підготовленості майбутнього вчителя музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності на основі застосування евристичних прийомів ми судили по прояву знань та ступеню методичної компетентності при виявленні показників компонентів евристичної діяльності.

При визначенні рівня підготовки майбутнього педагога-музиканта до методичного забезпечення музично-професійної діяльності ми виходили з того, що методична компетентність на психологічному рівні забезпечується цілісним проявом у структурі особистості майбутнього вчителя музики і виникає внаслідок взаємодії предметно-цільового, мотиваційно-технологічного та рефлексивно-оціночного компонентів.

Розроблена нами технологія застосування евристичних прийомів, як методичного компонента підготовки майбутніх учителів до методичного забезпечення музично-професійної діяльності в процесі вивчення спеціальних дисциплін, позитивно впливає як на методичну компетентність студентів, так і на рівень їх підготовки.

За результатами формувального експерименту було виявлено, що студенти, які пройшли підготовку за експериментальною методикою краще виявляють і характеризують особливості організації навчально-виховного процесу на уроках музики (на 16%), – тому вчителі класифікують їх за певними ознаками, притаманними технології педагогічної діяльності (на 18%), аналізують їх доцільність використання у певній ситуації уроку музики (на 24%). Порівняно зі студентами, які навчаються за традиційною методикою, вони краще орієнтуються у визначенні типу уроку (на 18%), ефективності його щодо розвитку і навченості учнів (на 23%).

Таким чином, результати нашого дослідження дозволяють стверджувати доцільність використання евристичних прийомів у підготовці майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності.

Одержані результати свідчать про ефективність запропонованої технології навчання, а саме: використання евристичних прийомів і доцільність їх застосування в навчально-педагогічному процесі.

Результати проведеного експериментального дослідження підтвердили гіпотезу, що лежить в його основі і дали підставу для таких висновків: перебудова системи вітчизняної освіти передбачає реалізацію ряду важливих завдань, одним із яких є підготовка

педагогічних кадрів нової формації, зокрема підвищення кваліфікації майбутніх учителів музики шляхом розвитку в них необхідних професійних якостей.

Розгляд використання методичного компонента засобом евристичних прийомів з урахуванням філософського, психологічного та педагогічного підходів дозволив бачити в них інтегративну, особистісну функцію, яка визначає здатність до творчості та є умовою самореалізації особистості.

Проведене дослідження:

- відкриває нові підходи підготовки майбутніх учителів музики до методичного забезпечення музично-професійної діяльності з використанням методичного компонента засобом евристичних прийомів;
- визначає шляхи оптимізації даної проблеми в руслі підготовки студентів до музично-професійної діяльності в педагогічних вузах.

Методика застосування прийомів евристичної діяльності в навчанні майбутніх учителів музики може бути впроваджена на диригентському та хоровому факультеті, а також при навчанні студентів у класах інших інструментів (баян, скрипка, віолончель тощо). Визначення шляхів проведення даної роботи може стати предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.
2. Гоноболін Ф.Н. О некоторых психических качествах личности учителя // Вопросы психологии. – 1975. – №1. – С. 100-111.
3. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. Л.: ЛГУ, 1970. – 256 с.
4. Кулюткин Ю.Н. Психология обучения взрослых. – М.: Просвещение, 1985. – 128 с.
5. Хуторской А.В. Эвристический тип образования: результаты научно-практического исследования. // Педагогика. – 1999. – №7. – С. 15-22.

УДК 378.147

Ю.Л. Романишин

ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ-МЕНЕДЖЕРІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються основні недоліки практичної підготовки документознавців-менеджерів виявлені на етапі констатувального експерименту та їх вплив на формування професійних навичок та умінь при використанні інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

The article are observed main drawbacks in practical training of managers in documentation science and information resources, which were revealed on the phase of establishing experiment, and their influence on the formation of professional skills and abilities in view of the use of IT in future professional activity.

Поява нових професійних умінь та навичок, потреба у яких швидко зростає у сучасному суспільстві, насамперед, пов'язана з розвитком та удосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій, які як прямо, так і опосередковано впливають на зміст освіти та пов'язані з розвитком науково-технічних досягнень.

Більшість науковців, які досліджують та розробляють проблему реформування освіти, відповідно до розвитку інформаційного суспільства, підкреслюють необхідність оволодіння інформаційними технологіями та набуття практичних умінь роботи з ними.